

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ЩОДО ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ (ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ)

PECULIARITIES OF THE MODERN METHODOLOGICAL APPROACH TO THE MEANS OF PHYSICAL EDUCATION OF CHILDREN AND YOUTH (EUROPEAN CONTEXT)

Авторами статті проведений аналіз специфіки визначення засобів фізичного виховання європейськими фахівцями. Так, на їх думку, вдалим є трактування румунських методистів щодо класифікації засобів та умов їх підбору. В різних наукових працях румунські фахівці знайдені 4 групи таких засобів (фізичні вправи; гігієнічні та природні фактори та співвідношення між активною діяльністю та відпочинком; або лише 2 групи – специфічні засоби та супутні неспецифічні засоби. Особливої уваги в статті приділено вагомості дотримання ергономічних та екологічних правил при виготовленні або будівництві спортивних баз, правильне, цивілізоване використання спортивних споруд – все це відноситься до гігієни спортивних споруд. Приміщення, де проводяться уроки, повинні бути чистими та провітрюваними, вхід повинен бути дозволений лише у спеціальному взутті. Важливим для ефективності фізичного виховання визначаємо вибір місця для зберігання інвентаря і обладнання. Вдалим прикладом визнаємо вбудовані бічні стінки шафи із полицями, спеціально пристосованими для кожного предмета або закріплення на стелі залу розсувного пристрою для канатів і жердин; встановлення тягових брусів у кутах залу тощо. Пріоритетними завданнями гігієнічних засобів виокремлено загартовування організму; підвищення стійкості до різних мікробів і захворювань; адаптація до природної погоди тощо. Авторами доведено, що сучасне фізичне виховання вимагає від шкільних вчителів використання неспецифічних засобів: засоби аудіовізуального та інформаційного супроводу (слайди, діапозитиви, аудіо записи, відеокасети, малюнки, проектор, комп'ютер, музичний центр); засоби галузі медицини (спірометр, ваги, ростомір, динамометр). Крім того, в європейських школах, зокрема в Румунії задля сприяння всебічному розвитку дітей адаптували такі засоби як вивчення специфічних, літературних та

художніх творів зі спортивного тематикою; музику та формування поведінки в повсякденній і змагальній діяльності.

Ключові слова: галузь, засоби, змагальна діяльність, фактори, учні, фізичне виховання, школярі.

The authors of the article analyzed the specifics of determining the means of physical education by European specialists. Thus, in their opinion, the interpretation of Romanian methodologists on the classification of tools and conditions of their selection is successful. In various scientific works, Romanian experts have found 4 groups of such tools (exercise; hygienic and natural factors and the relationship between activity and recreation; or only 2 groups – specific tools and related non-specific tools. The article focuses on the importance of ergonomic and environmental rules in the manufacture or construction of sports facilities, the correct, civilized use of sports facilities – all this applies to the hygiene of sports facilities. A good example is the built-in side walls of the cabinet with shelves specially adapted for each item or fixing the sliding device for ropes and poles on the ceiling of the hall, installation of traction bars in the corners of the hall, etc. Hygienic priorities hardening of an organism is allocated by these means; increase resistance to various microbes and diseases; adaptation to natural weather, etc. The authors proved that modern physical education requires school teachers to use non-specific means: audiovisual and information support (slides, slides, audio recordings, videotapes, drawings, projector, computer, music center); means of medicine (spirometer, scales, height meter, dynamometer). In addition, in European schools, in particular in Romania, such means as the study of specific, literary and artistic works on sports have been adapted to promote the comprehensive development of children; music and behavior formation in everyday and competitive activities.

Key words: branch, means, competitive activity, factors, pupils, physical education, schoolboys.

УДК 796.01/09
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/3.29>

Слобожанінов А.А.,

ст. викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Батюк А.М.,

канд. соц. наук, доцент, завідувач кафедри фізичної культури та методики її викладання Криворізького державного педагогічного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Формування мотивації, потреб, певних знань, вмінь та навичок щодо організації і змісту здорового способу життя є однією з пріоритетних завдань системи фізичного виховання учнів у європейських. Успішне вирішення саме цього завдання спричиняє розв'язання проблеми низької рухливої активності всіх верств населення та гіподинамії, зокрема дітей та молоді, здійснювати успішну боротьбу із негативними звичками – тютюнопалінням, алкоголізмом тощо; покращити профілактику захворювань школярів.

За переконанням європейських фахівців досягнути певного ідеалу у функціонуванні суспільства можливо при умові, коли бути здоровими і спортивними є модним та актуальним, коли фізична активність пропагується з «розумілих» для молоді засобів масової інформації. У нашому випадку – це соціальні мережі і комунікація в них є життєвою реальністю незалежно від її віку.

Безумовно, в успішній реалізації цього завдання основну роль відіграє загальноосвітня школа, яка є обов'язковою для кожної молоді особи. Таким чином вважаємо, що вивчення досвіду фізичного виховання у країнах Європи дає можливість

визначити певні позитивні елементи, які можуть бути використані у цій галузі. Наукове, організаційне, кадрове та матеріальне забезпечення процесу фізичного виховання окремих країн – є предметом для їх вивчення та порівняння. Об'єктивне аналізування фактичного матеріалу дозволить, на нашу думку, полегшити розуміння досліджуваної проблеми, а також внести певні корективи щодо удосконалення національної системи фізичного виховання дітей та учнівської молоді. У більшості досліджуваних країн Європи обов'язкові уроки фізичної культури доповнені заняттями в шкільних спортивних клубах і секціях з великим вибором видів рухової активності [3].

Крім того, теорія та методика фізичного виховання і спорту різних країн презентує часто інші погляди на методологію, виокремлення та визначення форм, методів та засобів тіловиховання сучасного молодого покоління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

За останні роки фахівці сфери фізичного виховання констатують зростання інтересу науковців до вивчення даного процесу у розрізі світових освітніх систем. Таке зацікавлення реалізувалось через низку досліджень педагогів, фахівців галузі тощо різноманітного об'єму та типу – монографій, звітів, наукових статей. Зокрема, програмове забезпечення фізичного виховання школярів європейських країн, особливості надання теоретико-методичної допомоги розглядали Т. Дороніна, О. Цибанюк та Ю. Мосейчук [1; 2].

У дослідженні А. Яковенко представлено структуру системи загальної середньої освіти країн Європи, Азії, Америки, визначено обов'язковий статус фізичного виховання як навчального предмету, виокремлено кількість годин в змісті програм.

Організація фізичного виховання та спорту в школах країн Європи є предметом дослідження таких зарубіжних фахівців як R. Naul (2002), E. Поспех, M. Шапелявы, Ю. Войнар (2002), W. Horner, H. Döbert H., L. Reuter., B. Kopp [5; 6].

Аналіз проблем, які з'явилися та потребують вирішення вже у XXI ст., зокрема критичного зменшення тривалості природної активності дітей до 10 років та виокремлення шляхів їх вирішення в країнах Європи здійснили M. Onofre., A. Marques, R. Moreira, M. Holzweg, R.M. Repond (2012) тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті виокремлюємо аналіз засобів фізичного виховання в контексті тлумачення румунських теоретиків та методистів сучасності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Засоби являють собою знаряддя, якими людина оперує в процесі фізичного виховання. За умови підбору засобів відповідно до особливостей віку та рівня підготовки основними об'єктами впливу засобів є діти, школярі.

Вибір, адаптація та відповідне застосування засобів здійснюється вчителем під час навчально-виховного процесу [7].

До засобів фізичного виховання школярів румунські фахівці відносять:

1) фізичні вправи;
2) гігієнічні фактори – місця для занять фізичними вправами (майданчики, стадіони, зали, басейни);

3) природні фактори (вода, повітря, сонце);
4) співвідношення між активною діяльністю та відпочинком (відпочинок, комфорт, сон) [4, с. 5; 10].

В деяких дослідженнях група носить назву процедури відновлення працездатності [11]. В інших працях засоби діляться лише на дві групи: специфічні засоби та супутні неспецифічні засоби. До найважливіших, специфічних, тих, що безпосередньо забезпечують прогрес, відносяться фізичні вправи, спеціалізоване обладнання та засоби і методи відновлення працездатності [7, с. 4-6].

Для того, щоб фізичні вправи досягли своєї мети, необхідно, щоб у практиці викладання вчителі дотримувались певних вимог, без яких ефективність фізичних вправ не буди забезпечена:

- дотримання індивідуальних, морфологічних, функціональних і психічних особливостей, властивих учням молодшого шкільного віку;
- організація практичних заходів з урахуванням особливостей місця проведення, а також атмосферних та гігієнічних умов;
- складання розкладу фізичних вправ відповідно до наявних навчальних матеріалів;
- підбір і навчання фізичних вправ відповідно до мети і завдань;
- складання розкладу фізичних вправ з урахуванням кількості дітей;
- встановлення тривалості відповідної діяльності.

У фізичному вихованні, на відміну від інших навчальних дисциплін, використання гігієнічних факторів при створенні і утриманні місць для занять фізичними вправами – майданчиків, стадіонів, залів, басейнів, тирів, треків тощо як засобу є основною умовою організації якісних і результативних уроків. Просте створення майданчиків або спортивних залів – це лише створення простору для здійснення діяльності.

Задля забезпечення оптимального, сучасного уроку фізичного виховання необхідна наявність достатньої матеріально-технічної бази, обладнання (гімнастичні комплекси, ворота, баскетбольні щити, волейбольна сітка тощо) та різноманітного спортивного інвентаря (м'ячі, скакалки, обручі, нерухомі сходи, мати, лавиці тощо), блоку гігієнічного супроводу – роздягальні, туалетних та душових кімнат. Відсутність або мала кількість засобів стає найважливішим обмежуючим фактором у досягненні мети і змісту, визначених шкільною програмою.

Супутніми засобами вправ є природні фактори загартовування організму та гігієнічні умови. Дітей слід привчати до раціонального використання впливу повітря, сонця та води для загального зміцнення організму. Дотримання ергономічних та екологічних правил при виготовленні або будівництві спортивних баз, правильне, цивілізоване використання спортивних споруд – все це відноситься до гігієни спортивних споруд. Приміщення, де проводяться уроки, повинні бути чистими та провітрюваними, вхід повинен бути дозволений лише у спеціальному взутті.

Важливим для ефективності фізичного виховання визначаємо вибір місця для зберігання інвентаря і обладнання. Вдалим прикладом визнаємо вбудовані бічні стінки шафи із полицями, спеціально пристосованими для кожного предмета або закріплення на стелі залу розсувного пристрою для канатів і жердин; встановлення тягових брусів у кутах залу тощо.

Неодмінною умовою успішного досягнення цілей фізичного виховання є гігієнічні фактори – заходи особистої та соціальної гігієни.

Засоби та заходи відновлення працездатності визначені румунськими науковцями актуальнішими для шкільної спортивної діяльності, ніж для фізичного виховання. Проте, сучасне значне навантаження на школярів та наявність навчальних шкільних програм спортивного спрямування та різноманітних форм позакласної та позаурочної спортивної діяльності спричинили використання таких форм: відновлення

- під час навчальної діяльності – досягається перервами між вправами, активними та пасивними перервами;
- у змагальній діяльності – забезпечується, зокрема зміною учасників між фазами атаки та захисту та перервами між подачами;
- після завершення заняття – рухами для розслаблення м'язів, масажем (на практиці реалізується в спортивних клубах).

Вода, повітря, сонце – основні фактори, що беруть участь у загартовуванні організму. Найефективнішим методичним прийомом є раціональне опромінення тіла на сонці в поєднанні з фізичними вправами на свіжому повітрі та використанням водних фрикційних процедур, водних ванн. Пріоритетними завданнями є: загартовування організму; підвищення стійкості до різних мікробів і захворювань; адаптація до природної погоди тощо.

Сучасне фізичне виховання вимагає від шкільних вчителів використання неспецифічних засобів. Так, до таких відносяться засоби аудіовізуального та інформаційного супроводу: слайди, діапозитиви, аудіо записи, відеокасети, малюнки, проектор, комп'ютер, музичний центр тощо. Крім вище названих, застосовуються засоби галузі медицини: спірометр, ваги, ростомір, динамометр.

Задля сприяння всебічному розвитку дітей, зокрема, тих систематично займається фізичною активністю та спортивною діяльністю, необхідно адаптувати такі засоби:

- вивчення специфічних, літературних та художніх творів зі спортивною тематикою (інтелектуальна освіта);
- музика (естетичне виховання);
- дотримання деяких нормативно-логічних положень поведінки в повсякденній і змагальній діяльності (моральне виховання).

Висновки із цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку. Отже, наголошуємо на активному дослідженні сучасних форм, методів та засобів фізичного виховання юного покоління та молоді європейськими теоретиками і практиками. Визначаємо наявність значної кількості думок щодо їх класифікації та типологізації. Засоби та заходи відновлення працездатності визначені румунськими науковцями актуальнішими для шкільної спортивної діяльності, ніж для фізичного виховання.

Проте, сучасне значне навантаження на школярів та наявність навчальних шкільних програм спортивного спрямування та різноманітних форм позакласної та позаурочної спортивної діяльності спричинили використання таких форм: відновлення під час навчальної діяльності, у змагальній діяльності та після завершення заняття.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Цибанюк О.О. (2020) Інноваційний підхід до програмового забезпечення фізичного виховання учнів початкової школи Румунії (2014–2020 роки). *Освітні обрії*. Т. 50. № 1. С. 36-40.
2. Цибанюк О., Мосейчук Ю. (2020) «Енциклопедія фізичного виховання й спорту в Румунії» – носій ідей фізичного виховання та спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. № 1(49). С. 44–49.
3. Яковенко А.В. (2018) Предмет «фізична культура» у системі середньої освіти зарубіжних країн. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Випуск 2 (96). С. 12-116.
4. Care este principalul mijloc de educație fizică a copiilor? URL: <https://olnafu.ru/formare/115912-care-este-principalul-mijloc-de-educa%C8%9Bie-fizic%C4%83-a.html>
5. Hardman K. (2008) Physical Education in Schools: A Global Perspective. *Kinesiology*. № 1 (40). P. 5-28.
6. Horner W., Döbert H., Reuter L., Kopp B. (2015). *The Education Systems of Europe* (Global Education Systems). Springer; 2nd ed. 908 p.
7. Mijloacele educatiei fizice și sportului. URL: <https://profuldesport.ro/mijloacele-educatiei-fizice-si-sportului>.
8. Onofre M., Marques A., Moreira R., Holzweg M., Repond R-M., & Scheuer C. (2012). Physical education and sport in Europe: from individual reality to collective desirability (p.t 1). *International Journal of Physical Education*, XLIX (2), 2nd Quarter. 31-35.

9. Onofre M., Marques A., Moreira R., Holzweg M., Repond R-M., & Scheuer C. (2012). Physical education and sport in Europe: from individual reality to collective desirability (p. 2). *International Journal of Physical Education*, XLIX (3), 3rd Quarter. 17-30.

10. Rață Gloria. Didactica educației fizice și sportului. Bacău: Alma Mater, 2004.

11. Șuță Vicol Didactica educației fizice și psihomotorii <https://zdocs.ro/download/curs-1-j1jnxood93pe?hash=21adef740d66b893fad3b8dbb33f935>.